

טיפול באמנויות: מחקר ויצירה במעשה הטיפולי

אמפטיה גופנית רפלקסיבית – פנומנולוגיה של יחסים אינטרסובייקטיביים בין חוקר ונבדק

סיכמה: ד"ר דיתה פדרמן, ביה"ס לטיפול באמצעות אמנויות, אוניברסיטת חיפה.

דרך ומתוך מרחב היחסים חוקר-משתתף במחקר, אפשר להבין שמרחב זה - האינטראקציה האינטר-סובייקטיבית - מהווה את המקור הישיר להבנת החוויה של המרואיין. תהליכי ההתבוננות צריכים להיות משותפים על מנת להגיע להבנה הדדית מקסימלית. על המראיין להיות ער לכך שבראיון (כמו בכל אינטראקציה בין-אישית) שני המשתתפים משפיעים זה על זה ומושפעים זה מזה ברמה חושית ופיזית. החוקר גם אם הוא רק נוכח בתור צופה נמצא בקשר גופני שיוצר משמעויות. לא ניתן לנתק את החוויה של הראיון ממשמעויות הנוצרות בתהליכים האינטר-סובייקטיביים/גופניים אלו. מדובר על תהליכים הדרגתיים עם תנועה ממצב בו האחד חש את המשמעויות הגופניות של השני למצב של מודעות לאינטראקציה גופנית אינטר-סובייקטיבית שנוצרת בכאן ועכשיו. המודעות לתהליך של חווית הגוף של האחד לתוך חווית הגוף של השני מעמיקה את ההבנה של חווית האחר. בתנועה זו אנו נעים בין הרבדים השונים של האמפטיה. המרחב של היחסים בין הנבדק לחוקר, הוא המראה של חשיפת האחר ושל כל תובנה המגיעה בעקבותיו. במחקר איכותני, לדברי פינלי, יש להחליף ראיונות "לא מונחים" ולהתמקד בדיאולוג בין חוקר לנחקר, דיאלוג המשתמש בשפה מוחשית ורואה את הנבדקים כעין קו-חוקרים.

ביבליוגרפיה

Linda Finlay (2005). "Reflexive Embodied Empathy"- A phenomenology of participant – researcher intersubjectivity. *The Humanist Psychologist*, 33(4), 271-292.

ד"ר דיתה פדרמן, ditafederman@gmail.com

מאמר מעניין של לינדה פינלי המחבר בין מחקר, אמפטיה גופנית ויחסים אינטר סובייקטיביים. פינלי מתייחסת לתהליך מחקרי בו קיימים יחסים אינטרסובייקטיביים גופניים שהחוקר מפתח עם נחקריו ומכנה אותו Reflexive embodied empathy. תפיסה פנומנולוגית של האמפטיה מדגישה שאמפטיה מהווה תהליך בין-אישית, דרכה אנו מסוגלים להבין את החוויה הרגשית של האחר. מדובר בקשר המורגש כאשר הגוף מגיב לחוויות של גוף אחר. ניתן להגדיר את האמפטיה כתהליך הדדי באמצעותו אנו מחפשים לאפשר ביטוי לחוויה של האחר והבנה משותפת של חוויה זו. בתהליך משתמשים בדמיון, בשיקוף, בזיהוי העצמי והאחר, ושזירה של העצמי עם האחר ברמה פרה-וורבאלית וגופנית. פינלי טוענת שהחוויה העצמית של החוקר חשובה לא פחות מחקירת התופעה. רפלקציה עצמית מאפשרת להיבטים שונים של התופעה להציג עצמם ולהשתלב בנתוני המחקר. כאשר מתייחסים לקשר בין מראיין למרואיין במחקר איכותני כמפגש אינטר-סובייקטיבי, ניתן לנתח אותו בנוסף לרמה המילולית גם על פי התגובות הגופניות, של המראיין והמרואיין. מצב זה הוא רפלקסיבי. רפלקציה זו מתאפשרת רק במסגרת קשר אמפאתי. מושג האמפטיה, לדברי פינלי, מגלם בתוכו שלושה רבדים המשפיעים זה על זה ומדגישים ממדים שונים של החוויה: "connecting of" - התחברות לאופן בו האחר מתקיים גופנית באמצעות התגובות הגופניות שלנו. "acting into" -אמפטיה במובן של האפשרות לדמיון את עצמי במקום של האחר ולהתנהג כמוהו. ו-"merging with" - התמוזגות של החוויות שלנו - כניסה הדדית של האחד לתוך האחר. שלושת הרבדים פועלים על ודרך אינטר סובייקטיביות. במידה ואנו מבינים ששלושת הרבדים של האמפטיה, לפי הגדרתה של פינלי, פועלים